Neuropsichiatriniai sutrikimai (red. K. Miyoshi, Y. Morimura, K. Maeda)

Neuropsichiatric Disorders. Springer Tokyo Dordrecht Heidelberg London New York. 2010. ISBN 978–4–431–53870–7. 351 p.

Rima RADŽIUVIENĖ

Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Psichofiziologijos ir reabilitacijos institutas

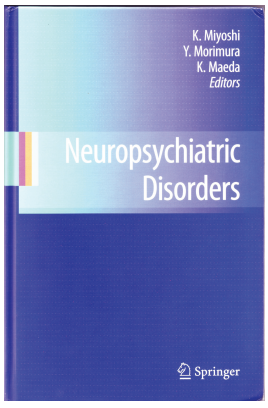

Ši monografija parengta pagal Tarptautinės neuropsichiatrijos asociacijos (angl. *INA, International Neuropsichiatric Association*) Kobe konferencijos „Klinikiniai neuropsichiatrinių sutrikimų aspektai“ (2009 m. rugsėjo 12-13 d.) medžiagą. Rengėjai tikisi, kad ši publikacija paskatins neuropsichiatrijos tyrinėjimus visame pasaulyje. Viso pasaulio populiacija senėja, taigi daugėja ir sergančiųjų nervų sistemos ir psichikos ligomis. Todėl šioje knygoje neuropsichiatrija pristatoma kaip integruotas neuromokslas, kuris svarbus klinikinėje praktikoje ir jo tikslas – tirti elgesio ir smegenų funkcijų ryšį, pagrindžiant jį psichologija, neurologija ir psichiatrija. Pastarųjų metų neuromokslo tyrinėjimai išplėtė neuropsichiatrijos perspektyvą, atskleisdami neurobiologinę vadinamųjų funkcinių psichikos sutrikimų kilmę. Knygoje aptariami neuropsichiatriniai sutrikimai yra organinės smegenų ligos su psichikos ligų simptomais.

Monografijoje apžvelgiami naujausi atradimai šioje srityje. Knygą sudaro aštuoni skyriai, skirti nervų sistemos ir psichikos ligų klinikiniams požymiams, sindromams, epilepsijai, smegenų traumoms, kraujagyslinės ir uždegiminės kilmės patologijai, neurodegeneraciniams nervų sistemos pažeidimams bei kitoms neuropsichiatrinių sutrikimų temoms. Knygoje publikuojama ir Dr. Perminder Sachdev neuropsichiatrijos mokomoji programa “*The core Curriculum of Neuropsichiatry”* (standartizuotos mokomosios gairės neuropsichiatrijoje).

Ši knyga supažindina su Tarptautinės neuropsichiatrijos asociacijos trumpa istorija bei statusu. Lietuvai šioje asociacijoje tarptautiniame komitete atstovauja Robertas Bunevičius.

Neuropsichiatrija yra sena medicinos mokslo disciplina, kurios pradžia siekia XIX a. vidurį, galbūt, net XVII amžių. Tai yra žymiai ankstesnis laikmetis nei atsirado mums suprantama šiuolaikinė psichiatrija. Ilgus dešimtmečius neurologija ir psichiatrija vystėsi kaip atskiros disciplinos, be tarpdisciplininio dialogo. Neuropsichiatrija atgimė per pastaruosius du dešimtmečius kaip subdisciplina, jungianti dvi pripažintas disciplinas – neurologiją ir psichiatriją. Pagrindinis neuropsichiatrijos vaidmuo – neuromokslo principų taikymas emocinių, elgesio ir pažinimo funkcijų sutrikimų diagnostikoje bei jų gydymui. Neuropsichiatrijos praktikoje būtinos žinios ir klinikinės praktikos įgūdžiai, kurie „peržengia“ tradicinę psichiatrijos/neurologijos ribą.

Pirmojoje dalyje aprašomos galimos nervų sistemos ir psichikos sutrikimų klinikinės formos. Teigiama, kad kartu pasireiškiančių neurologinių, neuropsichologinių ir psichikos ligų simptomų priežastis paprastai yra organinės cerebrinės ligos. Knygoje aptariami pagrindiniai neuropsichiatriniai simptomai (nerimo, apatijos, nuotaikos sutrikimų, haliucinacijų, kliedesių, elgesio ir asmenybės pokyčių, delyro, pažinimo funkcijų sutrikimų). Išskirtos keturios pagrindinės neuropsichiatrinių simptomų charakteristikos: 1) konkurencingas įvairių psichikos sutrikimų simptomų pasireiškimas; 2) pažinimo funkcujų sutrikimas kaip esminis ir pagrindinis simptomas; 3) ankstyvųjų cerebrnių simptomų pasireiškimas; 4) atsitiktinis panašumas į endogeninius psichikos sutrikimus.

Knygoje rekomenduojama psichikos ligų simptomus bei sindromus, kurių priežastis yra organinės galvos smegenų ligos, vadinti „neuropsichiatriniais simptomais“ ar „neuropsichiatriniais sindromais“. Ir tokiame kontekste smegenų ligos, sukeliančios psichikos ligų simptomus, vadinamos neuropsichiatrinėmis ligomis. Todėl ir organines smegenų ligas (neurodegeneracines ir cerebrovaskulines ligas, smegenų navikus, metabolinę encefalopatiją, intoksikacijas) būtų galima vadinti neuropsichiatrinėmis ligomis. Kadangi cerebriniai sutrikimai gali imituoti endogenines psichozes, atmetus galvos smegenų pažeidimo galimybę, atidžiau turėtų būti diagnozuojamos endogeninės psichozės (šizofrenija, nuotaikos sutrikimai). Tobulėjant neurovizualiniams, patomorfologiniams tyrimams, randama smegenų pokyčių pacientams, kuriems nustatomas potrauminio streso sindromas, taip pat endogeninių psichozių atvejais.

Pagrindiniai neuropsichiatrinių simptomų komponentai yra pažinimo funkcijų ir sąmonės sutrikimai. Daugelis kitų neuropsichiatrinių simptomų (depresija, nerimas, paranoidinė-haliucinacinė būklė, elgesio bei asmenybės pokyčiai) paprastai taip pat atsiranda organinio galvos smegenų pažeidimo metu. Todėl net silpni neuropsichiatriniai simptomai gali būti ankstyvo organinio smegenų pažeidimo požymiai.

Organiniai smegenų pažeidimai turėtų būti nuodugniai ištirti psichozių atveju, ypač vyresnio amžiaus žmonėms. Neurodegeneracinių susirgimų atvejais demencijų diferencinę diagnozę sunkina jų atipinė klinika. Knygoje pateikiamas naujas požiūris į neurodegeneracinius procesus. Neurodegeneracinių ligų rizikos genų tyrinėjimai atveria naują demencijos pažinimo puslapį.

Nėra abejonės, kad sergančiųjų epilepsija neuropsichologinės studijos padeda suprasti smegenų funkciją ir tai yra daugiau nei epilepsijos tyrimai. Poinsultinės depresijos patofiziologija ir gydymas taip pat yra aktuali tyrinėjimų sritis. Knygoje nagrinėjamas ryšys tarp cerebrovaskulinių ligų ir neuropsichiatrinių sutrikimų (demencijos ir depresijos), plačiau supažindinama su šių ligų patogeneze ir atitinkamu gydymu. Viename iš skyrių išsakoma nuomonė, kad, pasirenkant širdies ir kraujagyslių sistemos ir cerebrovaskulinių ligų gydymą, svarbu įvertinti pacientų neuropsichiatrinius sutrikimus, nes jie gali turėti įtakos ligos klinikinei eigai.

Skydliaukės hormonai yra svarbūs smegenų vystimuisi, brendimui bei jau subrendusių smegenų funkcionavimui. Šioje knygoje publikuojamas Roberto Bunevičiaus ir Arthur J Prange, Jr. straipsnis, analizuojantis skydliaukės ir smegenų ryšį esant neuropsichiatrinių sutrikimų. Genominių ir negenominių mechanizmų, susijusių su skydliaukės hormonų metabolizmu smegenyse, geresnis supratimas atveria naujas galimybes ieškoti naujų žymenų, taikinių ir veiksmingų junginių mentaliniams simptomams ir sutrikimams gydyti.

Šioje trumpoje monografijoje pateikiama naujausia informacija, apžvelgiami svarbiausi ir naujausi šios srities atradimai. Tikimasi, kad jie labai pagreitins neuropsichiatrijos pažangą.